

A könyvtárak műszaki fejlesztésének ügye az OKDT előtt

Az Országos Könyvtárügyi és Dokumentációs Tanács 1969. október 22-én Veszprémben plenáris ülésen vitatta meg Horváth Tibor előterjesztését a magyarországi könyvtárak műszaki fejlesztéséről. Az előterjesztett anyag egyik része azonos volt azzal a tanulmánnyal, amely lapunkban megjelent. Ezt kiegészítette az Irányelveknek az MM elé terjesztett, kiadásra javasolt tervezete. A publikálásra került tanulmány - ahogyan ez a referátumból kiderült - az Irányelvek indokolására szolgál.

Vitaindító bevezetőjében a napirend előadója, Horváth Tibor, az írásban szétküldött anyaghoz a következőket fűzte hozzá.

A gépesítési irányelveket és az indokolásukra készült tanulmányt az MM Könyvtárosztályának megbízásából dolgozta ki. A vitára került anyag több olyan részlettanulmánynak, illetve világirodalmi szemlének a summája, amelyek egy része fokozatosan publikálásra került, ill. kerül.

A tervezet realizálására megtörténtek az első lépések. Miután az anyagi fedezet biztosítottnak látszik, a KMK kidolgozott egy konkrét gépesítési tervet, három változatban, a gépek, az elvégzendő munkák és költségkihatásuk pontos megjelölésével és az ütemezéssel együtt. Az első változat a kívánatos gépesítést tartalmazza kb 40 millió Ft-os költségekkel. Ennek némileg csökkentett változata 34 millió Ft-tal valósítható meg: ez a közbülső terv látszik a legrealisabbnak. Végül egy 10 millió Ft-os változat készült, ez a tervet azonban nem irányoz elő számítógépet.

1970 első felében a KMK kb. 200 órás elektronikus számítógépes rendszer-szervezői tanfolyamot indít, amely a könyvtári alkalmazásokra koncentrálna. Elkészült a tanfolyam részletes tematikája, s folyik tankönyveinek írása.

A gépesítés átfogó tervének kidolgozásával párhuzamosan az MM számára részletes javaslat készült arra vonatkozóan, hogy milyen témák kidolgozása válik szükségessé a továbbiakban, milyen feltételek mellett. A KMK vállalkozik a munkák összefogására s a témák közül kettőnek a kidolgozását, illetve kutatását vállalja. A deskriptoros osztályozások területén elég nagy volumenű kutatások indultak már 1969 elején. A másik vállalt téma a könyvtári munkaszervezés. Végül a KMK egy felmérés alapján áttekintést nyújtott az MM-nek a magyarországi könyvtárgépesítési helyzetről. Ezt az anyagot 1970 első felében publikálni is fogják.

A vitában a hozzászólók nem a technikai részletekre helyezték a hangsúlyt, inkább a koncepció egészéhez fűzték megjegyzéseiket, illetve behatóan elemezték a műszaki fejlesztés könyvtárpolitikai konzekvenciáit.

Vita alakult ki arról, hogy mire terjedjen ki a hazai irodalomfeltáró tevékenység és mit érdemes külföldről készen, mágnesszalagos szolgáltatás formájában átvenni. Volt, aki túlzottnak érezte az előterjesztésnek erre vonatkozó részét, a többség azonban arra az álláspontra helyezkedett, hogy törekedni kell minél több átvételre; az önálló hazai rendszerek akkor indokoltak, ha a tájékoztatást nem lehet készen behozható eszközökre építeni, egyéb körülmények viszont e tájékoztatást kívánatossá teszik.

A másik vitatott kérdés az volt, hogy a gépesítés csak a tudományos és szakkönyvtárakat és a dokumentációs intézményeket érinti-e, vagy az egész könyvtárügyet, a közművelődési könyvtárakat is beleértve. Több felszólaló hangsúlyozta, hogy átfogó gépesítésnek csak úgy van értelme, ha az az egész magyar könyvtárügyet figyelembe veszi. A gépesítéssel a magyar könyvtárügy valódi

egysége valósítható meg, hiszen nagyfokú szervezettséget, szervezett rendszert tételez fel, amelyben a könyvtárak egymáshoz kapcsolódva, ésszerű munkamegosztásban működnek együtt. A hozzászólók ebből a szempontból helyesnek ítélték, hogy az előterjesztés a központi szolgáltatásokra és feladatokra, illetve az egész könyvtárügyet érintő feladatokra helyezi a hangsúlyt.

Többen hangsúlyozták, hogy a gépesítés fő problémái jelenleg nem technikai természetű, hanem szervezési és képzési kérdések. Amíg azonban a könyvtárügy fokozatosan illeszkedik a gépesítés előrehaladásával a megkívánt szervezetbe, és jelenlegi felépítése (hálózatok, gyűjtőköri kooperációs körök) kedvez is a műszaki fejlesztésnek, addig a képzés területén nagy elmaradások vannak. A folyamatban lévő gépesítési törekvések bizonytalanságai is ezzel magyarázhatók. A képzés területén sürgős intézkedésekre van szükség. Költséges berendezések beállítását csak akkor szabad megengedni, ha már megfelelő szakértői gárda áll rendelkezésre.

A könyvtárügy szervezetében kívánatos változások elsősorban a szolgáltatások összehangolásában állnak. A szakirodalmi szolgáltatások területén különleges szerepük van a központi katalógusoknak és a könyvtárközi kölcsönzésnek, a hazai irodalmi termés feldolgozásában pedig a nemzeti bibliográfia rendszerének. A gépesítést - az esetleg kívánatos új szellemi struktúrával együtt - ezen a szinten kívánatos elkezdni. Az egyes könyvtárak fokozatosan zárközhatnak fel. Egyes könyvtárak gépesítési törekvései a központi szolgáltatások gépesítése nélkül a későbbiekben kaoszhoz vezethetnek, ebben az esetben ugyanis a szolgáltatások nem használhatók fel kölcsönösen, már csak a kompatibilis módszerek hiánya miatt sem. Külön kell tehát foglalkozni a központi szolgáltatások gépesítésének problémájával, beleértve azt is, hogy a jelenlegi eljárások alapján érdemes-e a gépesítést elkezdni, vagy etekintetben is reformok szükségesek.

A plenáris ülés helyesléssel fogadta azt a hozzászólást, amely hangsúlyozta, hogy a gépesítés a könyvtárak minden funkciójával összefügg. A gépesített rendszer például csak akkor lehet hatékony, ha megvan hozzá a megfelelő irodalmi bázis. A szakirodalmi ellátottság tekintetében nyugtalanító jelenségek is mutatkoznak.

Kondor Istvánné, a Művelődésügyi Minisztérium Könyvtárosztályának vezetője abból indult ki hozzászólásában, hogy a társadalmi igények és a könyvtárak teljesítőképesége között ellentmondás feszül, s feloldásának egyik fő eszköze a gépesítés. Az előterjesztés szerinte helyesen közelíti meg az alapkérdéseket, nevezetesen a szakirodalom feltárásának bonyolult problémáit és a reprográfiai bázis kiépítését. Közölte, hogy a negyedik ötéves terv időszakában megteremthető az anyagi alap a program megvalósítására. A fő probléma ma már is az anyagi alapok megteremtése, hanem az, hogy felkészültünk-e megfelelően erre a feladatra. A gépesítés értelme abban van, hogy a könyvtári munka minőségét javítjuk meg, s ehhez komoly felkészültség, hosszúságú előkészületek kellenek. Nem érdemes ugyanis akkor gépesíteni, ha a régi eljárásokkal a régi produktumokat állítjuk elő - manuális technika helyett ezentúl elektronikus számítógéppel. Ugyanigy nem lehet a gépesítést a munkaerőmegtakarítással sem indokolni. - Ezt követően a vitatott kérdésekkel foglalkozott. A szakirodalmi szolgáltatások adaptációját ő is úgy ítéli meg, hogy a külföldi szolgáltatásokat minél szélesebb körben fel kell használni, csak ezek hiányában kell a hazai - korszerű - szakirodalmi feltáró rendszereket kiépíteni. Kiemelte a központi szolgáltatások különleges helyét és fontosságát a gépesítési programban, s leszögezte, hogy az egyes hálózatok, illetve szakterületek könyvtárai ezekhez kapcsolódva egységes rendszer keretei között kezdhetik meg saját gépesítési programjuk megvalósítását. A kooperációt természetesen nemcsak hazai keretek között, az egész magyar könyvtárügyre nézve kell továbbfejlesztetni, illetve néhány vonatkozásban megteremteni, hanem nemzetközi méretekben is. S ez nemcsak egyoldalú kapcsolat, azaz a külföldi szolgáltatások átvétele, hanem kétoldalu, illetve sokoldalú együttműködés, hiszen a magyar dokumentumtermésre vonatkozó bibliográfiai szolgáltatások külföldre juttatása Magyarország feladata; ezt olyan formában kell elvégeznünk, hogy Magyarország részt tudjon venni a komputerizált nemzetközi együttműködő rendszerekben is. Javasolta, hogy az OKDT újból vitassa meg a központi szervek feladatait a gépesítéssel kapcsolatban, továbbá a képzés irányait és formáit is.

A vitát Horváth Tibor válasza zárta le. Kiemelte annak jelentőségét, hogy a könyvtárostársadalom egységesen a gépesítés mellett foglal állást és az előterjesztésben körvonalazott megoldást a könyvtárosok döntő többsége helyesli. Eredetileg nagyobb vitára és több ellenvéleményre számított. A könyvtár-gépesítést olyan problémának ítélte, amely nemcsak hasznos, hanem szükséges is, ha csak nem akarunk elszigetelődni az élenjáró országok szellemi életétől. Miután a Minisztérium felelős képviselői is meg vannak győződve a gépesítés szükségességéről, bizakodásra minden ok megvan.

Az előterjesztett tervezetet az OKDT plenáris ülése - kisebb módosításokkal - elfogadásra javasolta. A Minisztériumot kérte, hogy az Irányelveket juttassa el a könyvtárakon kívül az illetékes főhatóságokhoz is.

Kovács Máté, az OKDT elnöke zárszavában a termelés és a tudomány szempontjából fűzött megjegyzéseket az anyaghoz, s a gépesítést az elkövetkezendő idő egyik fő könyvtárpolitikai feladatának ítélte.

(-hr)

Az OKDT Bibliográfiai Szakbizottságának munkájából

Az újjáalakult bizottság 1969-70-re a következő munkatervet fogadta el:

1. A hazai bibliográfiai tevékenységről értékelő helyzetkép készítése. - 1969-ben kérdőívek alapján tájékozódott a bizottság a jelentősebb bibliográfiai jellemző adatairól. Az adatokat a könyvtári hálózati központok szolgáltatták. Folyamatban van a beérkezett adatlapok értékelése, a szakterületek bibliográfiai ellátottságának feltérképezése. A résztanulmányok megtárgyalására 1970-ben kerül sor.

2. 1970 januárjában vitatja meg a bizottság "A Magyar Folyóiratok Repertórium aktuális kérdései" c. referátumot.

A gyűjtőkori kooperáció hírei

Konferenciát rendezett a KMK a Kossuth Klubban 1969. nov. 28-án az állománygyarapítási kooperációról. A több mint száz meghívót tudományos és szakkönyvtárak igazgatói, hálózati központok és alközpontok vezetői, műszaki és akadémiai hálózathoz tartozó könyvtárak vezetői, budapesti közmuvelődési könyvtárak igazgatói, a már működő kooperációs körökbe tartozó könyvtárak vezetői kapták. A Tudományos és Szakkönyvtárak Módszertani Osztálya kiküldte nekik "A gyűjtési kooperációs körök tevékenységének eredményei" című, erre az alkalomra összeállított tájékoztatóját is. Láng Imre "A kooperáció könyvtárpolitikai kérdései" címmel tartott bevezető előadást (ismertetését lásd: Könyvtáros, 1970. 1. sz. 8-10. old.). Az előadáshoz és a tájékoztatóban foglaltakhoz sokan hozzászóltak. A KMK a többi jelenlévőt írásbeli hozzászólásra kérte fel, s a közeljövőben publikálja a konferencia így kibővített anyagát.

Kémiai szakirodalmi kooperációs bizottság 1969 októberében ülést tartott. Megbeszélték a kör távlati fejlesztési tervét: a kémiai szakirodalmi tájékoztatás gépesítésének koncepcióját, a beszerzés, feltárás, visszakeresés, rendelkezésre bocsátás hároméves fejlesztési programjának fázisait.